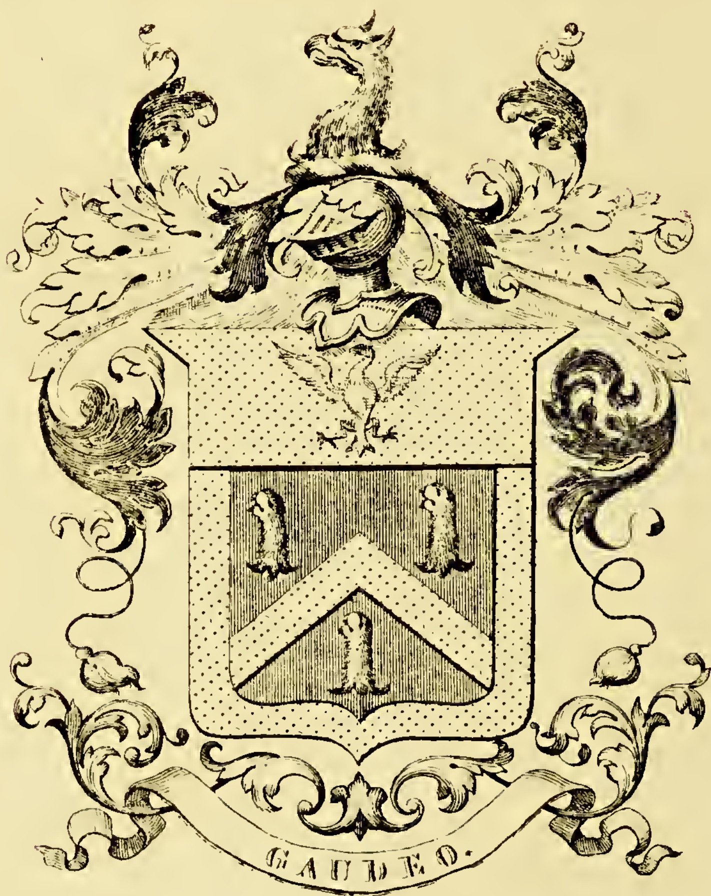

H T

GAUDEO.

MANIFEST

Door d'Inwoonders van *Parnambuco* uytghegeven tot hun verantwoordinghe op 't aennemen der wapenen teghens de West-Indische Compagnie; ghedirigeert aen alle Christene Princen, ende besonderlijck aen de Hoogh-Mo. HH. Staten Generael van de vereenighde Nederlanden.

**'Theeft schijn van quaet/
Maer niet de daet.**

Nolite judicare secundùm faciem, sed iustum judicium judicate. Ioannis 7. vers. 24.

Ghedruckt ende uyt het Portughies overghesett in onse Nederduytsche Tale.

Manifestum Parnambucensium contra Societatem Ind. Occidental. en flamand.

Anno 1646.

T'Ghene wy nu ontrent 16. jaren geleden hebben in't *Brasilisch* Landt van *Parnambuco*, onder het trotsch ghebiedt ende tyrannische regeringhe van de West-Indische Compagnie, is soo grootelijcks tot schande van de Portugiesche Natie, dat, zijnde nu de geheel wverelt door openbaer gemaeckt onse langhdurige, meer als slavelijcke lijdsaemheydt, wvy ons ghenootsaeckt vinden, eer hier van t'onschuldigen eñ te verschoonen, als wvel reden te geven, van 't gene wy tegenwoordighlijck doen, ende aenghenomen hebben uyt te voeren; doch het een soo wvel als 't ander, sal lichtelijck verstaen wvorden uyt het gene in dit papier sal verhaelt wvorden.

Naer dat in't iaer 1630. door ghewelt van de wvapenen van de West-Indische Compagnie ingenomen, ende verovert is gheweest de stadt *Olinda*, met al het landtschap dat van haer dependeert, is oock het legher voor *Parayba* gekomen, om te dwingen d'inwoonders van dat geheel lant, sich aen de Compagnie, ende onder haer gebiet, over te geven, ende t'onderworpen: wvelck d'inwoonders hoorende hebben begonst te vluchten, verlatende het landt, opbrekēde hun huysen. De principaelste familien namen hun vertreck naer 'tSuyden, veel van die, en hebben niet opgehouden, tot dat sy gekomen zijn in de *Bahia*; al wvaer sy hen hebben neder ghesiagen: andere, aenghelockt door de goede belofte, ende presentatie diemen hen dede, van wvegen de Bewinthebbers van de Compagnie, ingevalle sy wvilden blijven, zijn te rugge ghekeert wveder naer hun huysen ende wvoonsteden.

Daer wvierdt schriftelijck een accoort gemaeckt met alle de toebehoorte, ende solemniteyten, eñ het wviert met eedt over wveer-syden bevestight. De principale articulen van 't accoort wvaren; Dat wvy souden erkent ende getracteert wvorden, als borghers ende ingeseten van eenige stadt van Hollandt: Dat wvy niet meer tributen, tollen, of imposten souden betalen, als voor desen wvy betaelt hadden aen de Koninghen van Portugael: Dat wvy souden blijven leven met volle vryheyt en exercitie in onse Roomsche Catholijcke Religie, behoudende onse kercken, ende kerckelijcke bedienders, als vooren, eñ dat sy lieden, te wveten, de Hollanders, ons souden behoeden ende beschermen tegens alle onse vyanden. Dese articulen zijnde aldus besloten, bevestight, en ghepubliceert, die vande Compagnie namen hunnen wvegh te lande tot *Parnambuco* toe, alwaer d'inwoonders hen oock hebben over gegeven, by hunne garde, met de selve conditien als die van *Parayba*.

De sake soo verre gebrocht zijnde, hebben die van de Compagnie begost te lande t'oorloghen, ende de Portughiesen hen retirerende, hebben eyndelijck

lijck ſtandt gehouden,ende hen ſterck gemaeckt in *Porto do Caluo* als middel plaetſe tuſſchen *Parnambuco* en de de *Bahia*.

Van daer hebben de Portughieſen begonſt het velt af te loopen,tot groote ſchade ende verderffeniſſe vā ons, die inwoonders vvaren gebleven van 'tplat lant. Van d'een ſijde,ſo wel als vā d'ander,hebben vvy grootē overlaſt geleden;vvant om dat vvy ons hadden in de protectie gheſtelt,ende onderdanen gemaeckt van de Compagnie,de Portugieſen tracteerden ons of vvy Hollanders hadden geweeſt,ende die van de Compagnie tracteerden ons of vvy hadden geweeſt Portughieſen hun vyanden. Want in plaetſe van ons te beſchermen(gelijck ſy belooft hadden)ende den vyandt uyt het landt te drijven,ende van ons af te vveiren,vvaren ſy die de vvapenen meeſt tegens ons aenkeerden,ende ons deden het grootſte leedt,overlaſt ende afbreuck. Iſt dat de Portugieſche trouppen met gewelt quamen geuallen in onſe huyſen,ende ons plunderden,terſtont die vertrocken zijnde,volghdē de troupen vande Compagnie,eñ in ſtede van ons te trooſten ouer ons geleden ſchade, ende verlies, door de Portughieſen ons aengedaen,deden ſy noch arger, ons opleggende tot ſchult 'tgene wy aen de Portughieſen hadden laten volgen, niet tegenſtaende, dat het ons met gewelt afgedwongen was geweeſt,ende daer over ſtraften ſy ons,al of wy *Crimen* hadden bedreuen.

Rabiliño met eenen troup ſoldaten,hadde van *Porto do Çaluo* eenen uytval gedaen,ende was gekomen tot het deurp van *San Lorenzo*. De ſchade ende verderffeniſſe die hy en ſijn ſoldaten ons aen deden,ſoude te lanck vallen te verhalen.Hy en was nauwelijcks met ſijn volck vertrocken,terſtont quam ons op den hals geuallen eenen *Sigiſmundus* van de Sop,Gouuerneur vande militie,by hem hebbende eenen Bewinthebber van de Compagnie,*Guilielmus* Schot genaempt; behaluen ſijn ſoldaten brocht met hem ontrent 80. wilde,*Tapuyas* ghenaempt,dat zijn menſch eters,eñ begonſt ons t'oueruallen, van *Serinhaem* af,van waer hy uyt trock, met ſijn volck, tot het deurp van *San Lorenzo* toe;de wijdde ontrent 13.of 14. mylen,met ſulcke furie eñ wreetheyt, dat ſy niemant van ons ontmoetten, die ſy niet doot en ſloegen, ſonder acht te nemen op vrou-perſoonen,onnooſel kinderkens, of oude lieden.De wilde *Tapuyas* waren in deſe wreedtdadigheyt ſeer gedienſtigh,die ſy als Tigers ende bloetgierighe woluen, tegens ons ophiſten,die voor hun oogen de doode lichamen van die ſy vermoort hadden op aeten.een feyt ſoo ſchroomelijck om aen te ſien, dat de oude Tyrannen van ſulcke wreetheyt verre zijn achtergebleuen.In de plaetſen daer ſy met hun trouppen ſtil-ſton-

den,om t'eten ende te ruſten, die hen vrindelijck onthaelden in hun hu
ſen, wierden tot loon van hũ beleeftheyt doot geſlagen ende voor het ete
dat ſy Chriſtenen aen Chriſtenen hadden voorgeſtelt, wierden hun licha
men tot ſpijſe ghegheuen aen de wilde.

In veel andere occaſien hebben die van de Compagnie teghens ons hu
vvreedtheyt uytgewerckt. *Camaraon* met ſijn krijcksvolck vvas ghekome
tot in't diſtrict of iuriſdictie van *Goiana*, vvelck lant ſchuylt onder de Ca
pitania van *Itamaracá*, alwaer hy eenighe daghen bleef, om de redou
te veroveren, daer Hollandſch garnizoen in vvas. Veel van ons, die he
plattelandt bewoonden, verſchrickt van de vvreedheyt die onlanghs doo
die van de Compagnie teghens de Portughieſen bedreven vvas gheweeſ
in't deurp van *San Lorenzo*; en vvilden ſulcken grouwelijcke ſtraf nie
verwachten, vreeſende op de ſelve maniere van hen overvallen te vvor
den, naer dat den vyant ſoude vertrocken zijn; braken op hun huyſen, ver
lieten hun vvoonſteden, vluchteden naer de boſſchen, vertrouwende by
de vvilde dieren meer goedertierentheyt te vinden, om met hun te kun
nen leven, als by de menſchen.

Het vertreck dat ſy nootelijck moeſten doen, om hen te verſekeren, vva
vvel de vvijdde van 35. mijlen, door vveghen, die noyt met menſchelijck
voeten bewandelt en vvaren gheweeſt; ende alſoo vvy veel vvaren in ge-
tal, begonſt oock ons haeſt t'onbreken het nootſakelijck voedtſel ende eet-
vvaren, om by te leven; ſoo dat een groot deel van ons, onderwegen mach
teloos vviert ende begonſt te beſwijcken. Men ſagh hier ſcheyden de beſt
vrienden van malkanderen, mans lieten hun huyſvrouwen liggen onder
vveghen, om dat ſy niet en koſten volghen; moeders lieten achter hun kin
ders, om de vreeſe die ſy hadden van overvallen te vvorden van die van d
Compagnie; gelijck onſe andere Portughieſen, die in hun vvooninghe ge-
bleven vvaren, met hun verderffeniſſe ende grootſte leedt vvel hebben be
ſocht; vvant die van de Compagnie hebben daer nae vvederom een groot
menichte van vvilde menſch-eters, *Tapuyas* genaempt, in't lant ghebrocht
die ſonder onderſcheydt van perſoonen, met het vleeſch ende bloet van d
ellendighe Portughieſen hebben hun vvreede maghen verſaedt, ende hun
nen bloetgierighen dorſt gebluſt; huyſen van 13. perſoonen vvirden te nie
gebrocht, ſonder datter een overbleef. Een oudt man in de tachentich iaren
naer dat hy ſich 15. daghen had verborghen, vviert gedwonghen door de
hongher uyt te komen, ende en is ſoo haeſt niet gheſien gheweeſt, of is da
telijc

elijck sonder respect te draghen aen sijnen hooghen ouderdom, vermoort nde mishandelt geweest. Daer en vvas geen onbeleeftheyt soo groot, die y met de vrou-persoonen niet en hebben betreft, vvant naer dat syse onerlijck misbruyckt hadden, dochters voor d'ooghen van hun ouders, geroude vrouwen in præsentie van hun mans, soo gaeven sy die ten besten en de wilde; die naer dat sy oock hun beestelijcke vvellusten met haer haden volbrocht, sloeghense doot, ende maecktender hun spijs af. Ende voorvaer ten vvas de grootste vvreedheyt niet, hun doot te slaen, naer dat sy soo chandelijck onteert ende geschent vvaren: ouermits het vvel te geloouen s, dat sy selue naer de doot wensten, alsoo sy sich beuonden dus schandelijck an haer eer berooft. Menschelijcke ooren schroomen te hooren, ende ochtans die van de Compagnie hebben ooghen gehadt, om aen te sien, ene wreedhertigheyt, om toe te laten. Niet een, maer verscheyde, van ons leyne kinderkens, hebben de wilde vande borsten van hun moeders geomen, ende aen de spit gesteken ende gebraden, om als een lecker spijse p t'eten. Zijnde onder hun lieden een gemeyn spreeck-woordt, dat de Hollanders in Brasilie waren ghekomen tot straffe van de sonden der Portuhiesen: welck wy hun geirne toestaen, ende belijden voor Godt, dat wy om nse sonden wel straffe verdiendt hadden, maer hopen oock, dat hy met ons al doen na sijn genade, als eenen goedertieren vader die, naer dat hy sijn indt genoegh gekastijt heeft, worpt de roede in't vyer.

Ons ongeluck bestondt hier in niet alleen, dat wy in handen waren geallen van wreede ouerheeren die onse natie dootelijck haetten, maer die ock dapper geltgierich waren. Daerom als de meeste furie van bloetstoringhe ouer was, wenden sy alle middelen aen, om ons goet, 'tzy met recht, ft onrecht, uyt te perssen.

'Tis altoos ghesien gheweest t'allen tijden, by alle natien, dat een slaue een getuyge magh zijn voor 'tRecht teghen sijnen heer of meester, welck lsoo binnen Roomen verstaen wiert oock ten tijden van de tirannen *Tierius, Nero, Caligula* ende andere, ende wiert geobserueert, dat, als't van oode was, dat een slaef iedt moest getuyghen voor 't recht teghens sijnen neester, welck selden ghe schiedde, ende ten uytersten noot, ende in seer gevichtighe saken: eerst wiert hem den vrijdom gegeven, om hem daer door e qualificeren, ende bequaem te maken, om een wettighe getuyge te kunnen zijn tegens sijnen heer. Maer by de Beuel-hebbers van de Compagnie, m ons in gelt boeten te kunnen slaen, onse slaeuen hadden die priuilegie,

 dat

dat sy,als wettighe getuygen,teghens ons gelooft ende aenhoort wierden, ende tot loon van de beschuldinge ,die sy teghen ons hun meesters hadde gedaen,gaeuense hen den vrijdom.

De Compagnie had verdeylt haer guarnisoenen op alle de plaetsen, da 'thaer meest noodigh docht te wesen.Ouer ieder guarnizoen was gestelt ee nen Commandeur met volle macht ouer ons goet ende bloet, die,alst he maer luste,of als hy ons wilde gelt uytpersen , teghens alle wettighe pro ceduren,ons vanghde ende spande , met sulcke blinde furie , ende onmen schelijcke wreedtheyt, datmen aen de vrou-persoonen oock geen respe endroegh.

Stakor,een van dese Commandeurs,willende weten van *Isabella Gonza les*, waer sy haer siluer werck had verborghen,heeft haer doen wippen;en de alsoo sy den eersten keer nieten had geklapt, heeftse den tweeden kee doen optrecken:de welcke niet langher kunnende verdraghen de pijn,or dat sy begonst had te spreken, dede hy den derden ende den vierden kee wippen,op dat sy 't al soude seggen,niet aensiende dat hy,door die wreed mishandelinghe, de vrou, voor al haer leuen heeft lam ende onbequaer gemaeckt.

Charles Turlon,Capiteyn van de guarde van sijn Excellen.Graef Mauri heeft in dese materie oock een treffelijck stuck bedreuen , in den persoo van den Facteur ofte Prouiseur van 'tClooster van de Benedictinen;hy de de hem door de canale ofte conduite van sijne mannelijckheyt eenen nag steken,waer mede hy sijn mannelijcheyt op scheurde om hem, door de pij te doen klappen,of,ende waer de Religieusen hadden begrauen het Siluer werck van 't Clooster.

Ten was niet genoegh, dat militaire persoonen sulcken wreedheyt te gens ons gebruyckten;de politicque overicheyt,onder pretext van Iustici en heeft niet min gedaen ,ende heeft gebleken in occasie als de troupp van *Pernameri* hen ouergauen aen de hooge raden *Iacobus Stakor* , *Guilie mus Schot*,*Baltazar Wytinghs*,de welcke, naer dat de trouppen op hope va goet quartier, ende genade by hen te vinden , sich hadden in hun hande gestelt,hebben gewilt,dat ieder een sijn leuē met gelt soude ranzoeneren taxerende ider hooft op soo hoogen prijs alst hun luste of goet dochte.

Antonio de Freitas wiert ghesmeten op de pijn-banck,ende men spand de koorden allenskens meer, om met meerder pijne sijn lichaem uyt recken,ende al sijn lit-maten uyt hun plaets , tot dat hy beloofde voor sij

rantsoe

ntsoen te betalen vier dusent ducaten; ende naer venant leerden sy met
andere, soo dat sy in dese occasie ouer de vijftigh dusent croonen ons
bben uytgeperst.

Het gelt stelde de wetten, daer wiert by 'trecht geen expeditie of afveer-
ige, in eenige sake, hoe gerechtigh sy oock was, verkreghen, oft sy moest
rst met gelt gekocht worden. Ende het heeft ghenoegh gebleken: want
en heeft gesien, dat al dese onrechtueerdighe rechters arm waren, als sy
rst quamen naer Brasilie, ende zijn rijck weder naer Hollandt gekeert.

De Compagnie gaf officien, maer geen vergeldinghe of Salaris; soo dat
er Officier den loon van sijnen dienst naer sijn eyghen fantasy trock uyt
arme gemeynte.

Daer waren neghen Schoultets, voor de negen kamers alhier ingestelt,
dese Capitanien, alle negen euen goddeloos ende onbermhertigh; ende o-
rmits het te lāgh soude vallen te verhalen in 'tbesonder alle hun onrede-
cke proceduren met ons, 't sal genoegh wesen, uyt een exempel alleen, ge-
ck uyt den klau den leeu, te kennen te geuen.

Den Schoultet van de kamer *de la Lagoa* dede wippen *Domingos Pinto*,
de houdende hem hangen bouen d'aerde, dede een vyer onder sijn voeten
oken, die hy soo verbrande, dat den armen man noyt meer heeft kunnen
sijn voeten gaen, maer is genootsaeckt geweest de rest van sijn leuen op
ucken te springhen; eñ dit om geen ander reden, als om dat hy gelt wilde
n hem hebben, 'tgene hem den man niet schuldigh en was.

Sy waren, die ons beschuldighden: met hun woorden wirden tegens ons
toonen geleydt: sy self gauen het vonnis: tot hūne bate was de gelt-boete,
de welcke wy gecondeneert wirden. Peyst goetwilligen Leser, wat recht
er gehouden wierdt! Van dese tyrannische regeringe, die wy waren lijdē
onder het gebiet van de Compagnie, hebben wy met verscheyde brieuē
Hoochmogende Heeren Staten Generael gewaerschout, door sijn Excel.
raef Maurus van Nassau; aen wie oock genoegh bekent is (so sijn Excel. ge-
eft de waerheyt uyt te spreken) hoe onbehoorlijc met ons is ge procedeert
weest, ende den ouerlast die wy hebben verdragen; versoekende ootmoe-
lijck by hare Hoochm. dat sy wilden, in 't feyt van regeringe, inden staet
an Brasilie beter order stellen, op dat wy souden eenighe verlichtinghe
heppen in onse swarigheden ende menighvuldigh verdriet; maer op geen
an onse brieuen hebben wy antwoordt gehadt.

In 'tContract van accoort was besloten, dat wy van tol, of imposten, niet
meer

meer en souden betalen,als 't gene wy te voren betaelt hadden an de Doo
luchtige Koningen van Portugael : ende alleen de locht is ons vry gelaten
vvant oock,tot op het water toe,welck de natuer heeft ghemeyn ghelaten
aen de menschen ende beesten,hebben sy imposten ghestelt.

Aen de Koninghen van Portugael en hebben wy noyt iedt meer betael
als de thiende van alle onse vruchten,ende in de Capitania van *Parnambu-
co* bouen dien, wirt den Gouuerneur noch met een iaerlijcks pensioen ve
eert.Onder de regeringe van de Compagnie hebben wy dit selue betaelt,e
te meer,op den wijn is ons eenen onuerdraeghelijcken impost gestelt; de
gelijcks op't vleesch , op alle gewichten , op de schuyten die naer 't *Reci*
suycker of ander waren aenbrochten,den vijfden penninc van hun bevrac
tinge,op ieder waghen die in 't *Recife* quam eenen haluen crusaet.Alle vae
vvateren van de riuieren wierden verpacht tot hooge somme van veel du
sende crusaten.De passagie van 't *Recife* tot de stadt *Mauricia*,eer de brugg
gemaeckt was, wiert verpacht 12. dusent crusaten. Te voren pleghen, w
te ghebruycken ons eyghen waghens,ons eyghen schuyten, ende wy liete
die van ons knechtẽ of slauen voeren ende mennen.De Compagnie hee
ons dat afgenomen,ende niet toegelaten,dat wy in't aenvoeren of aenbrẽ
gen van onse waren,ofte oock in 'treysen,eenige andere waghens of schuy
ten mochten gebruycken als die van haer daer toe waren ingestelt,die w
tot hoogen prijs ende onsen grooten onkost moesten betalen.

Soo dat onse lasten,tollen, imposten , door de regeringe van de Compa
gnie vijf dubbel-mael meer beswaert zijn geweest,als sy wel waren,die w
eertijts droeghen onder het gebiedt van de Koninghen van Portugael.

Maer sy sullen seggen,dat ons gheen swaerder lasten, tollen of imposte
wierden gestelt,als aen ander onderdanen van de geunieerde prouincien
die nochtans de selue gewillichlijck dragen. Waer op dient tot antwoordt
datter een groot verschil is tusschen die onderdanen,ende ons;want dat di
in die sware lasten consenteren,om hunnen vrydom,die sy noemẽ,te main
teneren ende hun af te koopen(gelijck sy seggen)van de slauernij van Spa
gnien, ende om van hun eygen natie geregeert te worden,heeft eenige re
den;maer dat wy met den seluen prijs soo dier ons slauernije sullen betalen
ende in koopen,is soo wel belacchẽs weerdich,als dat sy ons rebellen noemẽ
niet wesende hun geboren vasallen,alleen om dat wy door oorloge by he
verouert,ende met gewelt onder hun tyrannische slauernije gemaintineert
ons soecken met wapenen vry te maken,ingaende den wegh die sy ons heb-
ben

en voorgebaent, als sy hen hebben door 't canonicos ofte om beter te segghen door 't canons recht vry gemaeckt van hunnen natuerlijcken Heer, onder vvien nochtans sy gheboren vasallen vvaren. Soo dat vvy hun met goede reden het versken moghen voorschieten op den naem van rebellen gelijck sy ons noemen. *Væ tibi tu nigræ dicebat cacabus ollæ.* Den ketel wilt verwijten den pot dat hy swart is.

In 't contract van accoort vvas besloten, dat vvy souden blijven leven in volle vrijheyt, ende exercitie van onse Roomsche Catolijcke Religie, dat wy souden behouden onse Kercken, ende kerckelijcke bedienders. 'Tis vvaer dat heeft d'eerste dagen wat geduert, maer daer naer hebben sy onse kerckē af genomen, houdende eenige voor hen, geuende d'andere aen de Ioden, latende voor ons geen: eyndelijck hebben sy verjaeght, ende uyt het lant geleyt, alle Religieuse ende Geestelijcke persoonen, ende uyt haet, die sy tegens onse geestelijckheyt dragen, ende om ons meer leedt ende spijt aen te doen, en hebben sy die niet gesonden recht naer de *Bahia* of naer *Portugael*, gelijck sy wel kosten doen, maer hebbense gesonden naer d'Indien van Castillien met meyninge van hen aldaer uyt te stellen op eenigh verwoest eylandt, gelijck sy met verscheyde hebben gedaen die aldaer in hongher ende iommer allendighlijck vergaen zijn.

Waer tegens heeft wel een schoon reden de klachte, die de Regierders vā *Parnambuco* ouer ons doen, om dat vvy hun gevangenen senden naer de *Bahia*, zijnde also, dat wy met hun geuangenen doen, 'tgene sy self ons bidden, ende vragen, om van daer naer hun lant bequamelijcker voorts te geraken. Luttel indachtigh sijn die rechtveerdige Heeren, 'tgene sy in *Angola* eñ *S. Tome* hebben gedaen, brengende van daer de gheuanghenen naer *Parnambuco* naer Hollandt hebben gesonden, al dien verren omwegh om naer *Portugael* te gaen.

Soo dan Heyligen Vader sienelijck Hooft ende Herder van d'algemeyne Christelijcke Kercke; Keyserlijcke Majesteyt, Doorluchtige Koningen ende Republiquen van Cristendom, wilt ten besten ons afnemen, dat wy ons geresolueert hebben van onse schouderen af te worpen, het swaer ende insupportabel jock, van sulcke onredelijcke ende tyrannische regeringe, ende misprijst onse langdurige, meer als slavelijcke lijtsaemheyt, met de welcke wy dit soo veel jaren hebben gedragen, waer van nochtans wy soecken ons eenighsins te verschoonen, welck is het voorstel van dit schrift.

Niet alleen de hope, maer oock de daet, met de welcke wy sagen dat den

 Catho-

Catholijcken Koninck, ſonder oyt op te houden, ghedurichlijck heeft zijn beſte gedaen, ende heeft alle crachten aenghewent om het Braſilifch land vvederō in-te-nemē, gelijc het van hem afgenomen was geweeſt, heeft ons lanckmoedigh gemaeckt, verwachtende altoos, datter eens een groote macht ſoude afgeſonden worden, die ons effectiuelijck van deſe tyranniſche Regeringe ſoude verloſſen; daerom en hebben wy ons noyt ten uyterſten willen bepanden, om niet in perijckel te ſtellen ons leven, huyſvrouwen, kinderen ende goedt.

Grooter hope van onſe verloſſinge is ons aengegroeyt; als wy verſtonden in 't iaer eenen-veertigh, dat den Hertogh van Bragonne tot Koninck van Portugael aenghenomen was; te meer, om dat wy t'ſamen oock verſtonden, dat hy naer Hollandt eenen Ambaſſadeur geſonden had geloouende vaſtelijck, dat door hē, met de Hoochm. HH. Staten Generael ſoude eenigh middel beſloten worden tot onſe verlichtinge, eñ vertrooſtinge; maer wy hebben ons bedrogen geuonden, daer wiert een beſtandt beſloten van thien iaeren, tuſſchen de croon van Portugael, ende den ſtaet van de Geunieerde Prouincien, ſonder een woort van ons te melden.

Wy ſagen ende hoorden dat in ſo veel occaſien, niet tegenſtaende dit beſtant, de Compagnie niet op en hiel tegens den Koninck van Portugael hoſtiliteyt te betoonen, ende hem groote afbreuck ende ſpijt te doen, ſoo met het verradigh in-nemen van *Angola*, als met het onweerdigh tractement, dat ſy aldaer aendeden aen den Gouuerneur van ſijne Maieſteyt, met wien ſy handelden niet anders, als oft maer een ſlecht, verworpen, gemeyn leger ſoldaet geweeſt en hadde, naer dat ſy goets moets met kouden bloede ſoo veel menſchen aldaer hadden om hals gebrocht, ende om in een exempel hun wreetheyt te betoonen, naer dat het al hun ouergegeuen was, den Capiteyn *Wilhem Bodrei* vraeghde naer den Sargiāt Maieur *Antonio Bruto* aen eenige van d'ouergegeven, die by geual by den hoop ſtaende, ſprac ſelf, ende ſeyde, dat hy den man was; waer op den Capiteyn ſijnen deghen uyt trock en kloof hem het hooft, vallende hy uyt gereckt, doot voor ſijn voeten ter aerden neer. Wy verſtonden oock met wat een valſheyt hun ſchepen waren gekomen in *Maranden* roepēde, *Viua el Rey de Portugal*, eñ vriēdelijck onthaelt ende ingelaten zijnde, tot in de hoofſtat toe van dien ſtaet *S. Louis* ghenaempt, hoe dat ſy van de ſelue ſtadt hun hebben meeſters ghemaeckt.

Daer wiert ons verſekert, dat ſy in 't Eylant van *S. Thama* met de ſelue valſheyt oock ſoo verradighlijck waren in gekomen.

Ende

Ende bemerckende dat op alle die trouweloosheyt,spijt eñ injurien, den
Coninck van Portugael sweegh,ende lanck moedighlijck dit al verdroegh
om niet de vrindschap ende alliancie te breken , die hy met de vereenigh-
e Nederlanden had gemaeckt, ende dat van hem die geen sorge en droegh
oor sijn eyghen, luttel, of geen hulpe te verwachtenen was voor ons; heb-
en wy moet geschept, ende resolutie genomen , ons seluen te helpen, ende
ns ten uytersten te bepanden, om ons vry te vechten , ghelijck wy hopen
oor Godts genade dat wy sullen kunnen doen.

Ende om dit geuoechelijcker te betreffen.

Ten eersten laten wy weten aen de Kroonen van Vranckrijck , Enge-
ant, Spaegnien, Sweden, ende Dene-marck aen alle de Hansiatische steden
an Duytslant, dat wy aen hun vry acces sullen geuen , om met ons te ne-
ocieren, de hauens, die wy hebben, zijn goet ende bequaem om aen te ko-
en , ende groot voor alle soorte van schepen ; het suycker sullen wy hun
an de dry twee deel min in prijs geven als het in Hollandt wort verkocht.

De Hauens die vvy hebben, zijn ten eersten *ô Cabo de Santo Agostinho*,
en tweeden *à Barra grande* , ten derden *à Lagoa de norte junto a punta de*
pragua, in dese drie Hauens Somer en Winter kunnen blijuen liggen, an-
ers alsmen niet langhe soude vvillen blijuen ligghen van *Paraiba* af tot
iregippe del Rey distancie ontrent 90. mijlen Zeekust kunnẽ de schepen
onder perijckel aencomen, ende anckeren, eñ hun booten uyt-werpen, eñ
ieuwers sullen sy landen of zy sullen vers-vvater ende overvloedigheydt
an eet waren vinden.

Ten tweeden laten wy weten aen alle militair-persoonen in dinst van
e Compagnie aengenomen, om teghens ons te vechten, van wat natie, of
ualiteyt sy oock souden moghen wesen , dat, naer dat sy sullen beproeft
ebben, gelijck wy hen versekeren, dat sy sullen beproeuen, het quaet tracte-
ent dat hen de Compagnie sal aendoen , ist dat sy willen aen onse sijde
uerkomen , wy sullen hun dubbel gagie geuen , soo aen soldaten , als aen
fficiren, ende soo sy den krijgh niet en willen volghen , maer meer gesint
jn tot landtneringhe, hen sal landt gegeuen worden, dat sy tot hun pro-
t sullen kunnen bouwen.

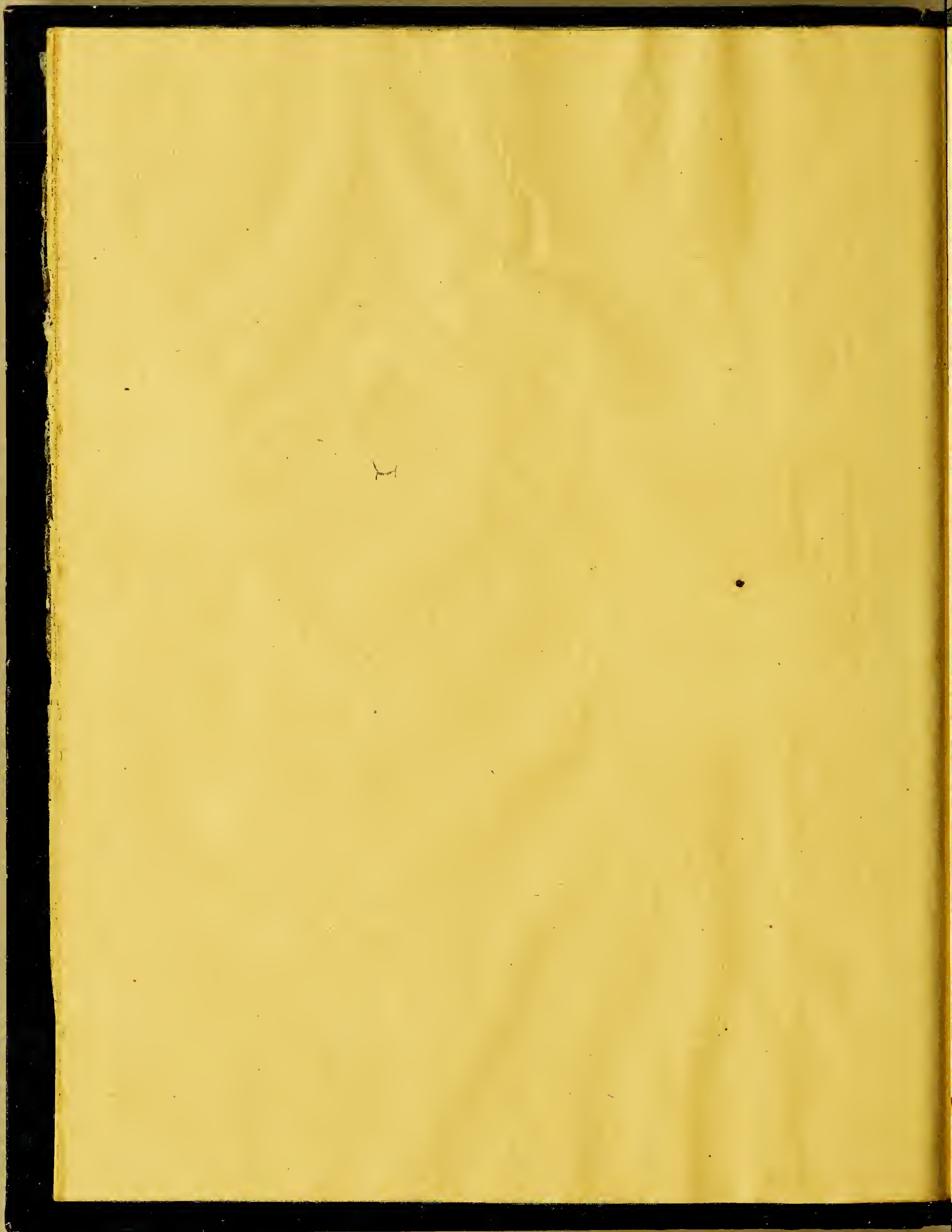
Ten derden ende voor 't leste protesteren wy voor Godt ende voor de
nsche werelt, die wy aenroepen tot getuyghe van alle de injurien , spijt,
ierlast , ende wreedadigheyt die wy gheleden hebben ; ende laten weten
t wy van sin sijn, onse reuengie te nemen , ende dat wy in dese resolutie

 sullen

fullen voortsgaen, hebbende daer toe (Godt danck) goede geleghentheyt; vvant wy zijn meesters van 'tvelt, waer uyt wy soo licht niet en sullē scheyden als wy wel in vorighe tijden hebben ghedaen; want de trotsheyt van kooplieden sonder hel, die ouer welgeboren mannen hebben willen gebiedt nemen, aen wie eer toequam van hun ghecommandeert te worden, heeft ons soo wel tot onse schade geleert, dat wy eer sullen aen nemen te vechten, tot den lesten snick ons leuens, ende tot den lesten druppel van ons bloet, als hun het landt ouer te leueren, of ons wederom t'onderworpen aen hun gebiedt.

Ende oft soo quaem (welck Godt niet en wil toe laten) dat wy van alle vrinden verlaten wierden, ende dat aen de Compagnie al de werelt toe viel, om haer tegens ons te helpen, dat sy vry weten, ende voor seker houden, dat wy niet en sullen verliesen eenen voet aerde, oft sy sullen die oock verliesen. Want het lant sullen wy tot den kalen gront afbrāden, en also sullē wy doen in alle decapitanien van hun iurisdictie. Wy sullen oock den brandt steken in de suycker molens, ende 'tgene het vyer niet en kan verderuen, gelijck zijn de ketels, die sullen wy in stucken smijten, ende te gronde doen sincken in't water, de ossen die wy tot ons noodtdruft niet van doen sullen hebben, sullen wy de beenen breken, of doot op den wegh laten liggen, aen ons slauen sullē wy vrydom geven, ende wy sullen gaen woonen inde bosschen, onder de wilde diren, op Godts genade, verhopende by hem te vinden 'tgene ons ontbroken heeft in de goedertirentheyt der menschen.

FINIS.

H T